

Boda József nb. vezérőrnagy:

NAGY ÍVŰ ÁTTEKINTÉS A KÜLHONI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOKRÓL

A 2018-as tavaszi Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál egyik újdonságaként jelent meg a dr. Béres János vezérőrnagy, szerkesztő nevével fémjelzett, *Külföldi nemzetbiztonsági szolgálatok* című kötet. A könyvet a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ) szakértői írták. A kiadvány lektora a KNBSZ elődszervezetének, a Katonai Felderítő Hivatalnak egyik korábbi vezetője, a téma elismert szakértője, dr. Magyar István nyugállományú dandártábornok volt.

A maga nemében hiánypótló a kötet, hiszen a korábban megjelent hasonló kiadványok vagy elavultak már (Héjja István [szerk.]: *Külföldi hírszerző és biztonsági szolgálatok*. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Kossuth Lajos Hadtudományi Kar, Biztonságpolitikai és Politikatudományok Tanszék, ZMNE, 2003), vagy csak részben foglalkoztak a témával (Boda József: „Szigorúan titkos”!? *Nemzetbiztonsági almanach, II. rész. A globális és regionális titkosszolgálati szereplők*. Zrínyi Kiadó, 2016, 161–318.).

A könyv öt fejezetben, mintegy 300 oldalon tartalmazza mindazt, amit nyílt források alapján ebben a témakörben össze lehetett gyűjteni és közre lehetett adni.

Az első fejezet, amely dr. Vida Csaba nevéhez kötődik, megismertet bennünket a nemzetbiztonsági rendszer felépítésével, a vonatkozó fogalmakkal, a nemzetbiztonsági szolgálatok csoportosításával, ellenőrzésükkel és irányításukkal, és a fejezet végén egy rövid nemzetközi kitekintést is kapunk. A „felvezető” fejezet segítséget nyújt számunkra abban, hogy a következő részeket megérthessük.

A második fejezet közel 70 oldalon a környező országok, a nagyhatalmak, a Közel-Kelet és Közép-Ázsia országainak nemzetbiztonsági szolgálatait mutatja be. Tizenöt nemzet több mint 60 biztonsági szolgálatáról írnak röviden a szerzők ebben a részben. Érthető természetesen, hogy a korlátozott terjedelem miatt egy-egy szervezet bemutatására kevés hely állott rendelkezésre, mégis úgy gondolom, az amerikai Szövetségi Nyomozó Irodának a kém- és terrorelhárítás területén betöltött szerepét jobban is lehetett volna hangsúlyozni. Míg Kína esetében megismerhettük a Közbiztonsági Minisztérium nemzetbiztonsággal kapcsolatos feladatkörét, ez teljesen kimaradt az Oroszországi Föderáció bemutatásakor.

A harmadik fejezeten belül majdnem 100 oldal foglalkozik az európai kontinens 31 országának szinte valamennyi nemzetbiztonsági szolgálatával. Az európai nagyhatalmak szolgálatait a többenél kissé részletesebben taglalja a kötet. Számomra érdekes, hogy például az Egyesült Királyság szolgálatait bemutatása során hiányoznak a részletes ismertetésből a belső hírszerzéssel, a kém- és terrorelhárítással és bűnügyi hírszerzéssel foglalkozó szervezetek (mint például a Biztonsági Szolgálat, közismert nevén az MI5), ugyanakkor Franciaország esetében még a pénzügyminisztérium alárendeltségébe tartozó felderítőszervezeteket is

ismerteti a könyv, és az ír szolgálatok bemutatása során például a Különleges Nyomozóegységről is egészen részletes információkat olvashatunk.

Maradva a harmadik fejezetnél, az is feltűnt számomra, hogy Törökország ugyan az európai nagyhatalmak között szerepel, ugyanakkor a szerzők csak két oldalt szántak az ország biztonsági szolgálatainak bemutatására, és nincs semmilyen utalás a jelenleg a polgári szolgálatok irányában zajló erőegyensúly-eltolódásra.

Bosznia-Hercegovina esetében érdemes lett volna megjegyezni, hogy egy volt magyar nemzetbiztonsági vezetőnek, dr. Kocsis Kálmán vezérőrnagynak vannak elévülhetetlen érdemei az Állami Nyomozó és Védelmi Ügynökség létrehozásában.

A negyedik fejezet mintegy 50 oldalon az Európán kívüli országok közel 100 nemzetbiztonsági szolgálatát mutatja be, nagyon eltérő minőségben és terjedelemben. Van, ahol a szerzők ismertetik a bűnügyi és határfelderítő szervezeteket, máshol csak a szorosan vett nemzetbiztonsági szolgálatokat. Van, ahol találkozhatunk a szolgálatok jelképeivel, van, ahol nem tüntetik fel ezeket. Megtalálható néhány esetben a hírszerző akadémiákról szóló leírás (Mongólia), de az írások zömében ezekre nincs utalás, pedig véleményem szerint egy ilyen kiadványban a felkészítésnek, képzésnek szerepelnie kellene.

Az utolsó fejezet dr. habil. Kis-Benedek József ny. ezredes munkáját dicséri, aki a téma avatott szakértője, hiszen több korábbi publikációjában is foglalkozott a nemzetközi szervezetekben folyó hírszerző tevékenységgel. Véleményem szerint célszerű lett volna legalább megemlíteni azokat a NATO kiválósági központokat, amelyek a hírszerzéshez (Humán Hírszerzési Kiválósági Központ – 2009) vagy az elhárításhoz (Kibervédelmi Együttműködési Kiválósági Központ – 2008, Elhárítási Kiválósági Központ – 2015) kapcsolhatók.

Fontosnak tartom megemlíteni: 2016 végén létrehozták a hírszerzésért és a biztonságért felelős NATO-főtitkárhelyettesi beosztást, melyről nem találtam információt a fejezetben, pedig az újonnan kinevezett főtitkárhelyettes első feladata a NATO-hírszerzés átalakítása, és az egyesített hírszerző (polgári és katonai és biztonsági) főosztály létrehozása volt!

A fejezet szerzője széles körű áttekintést nyújt a nemzetközi biztonság globális és regionális szereplőiről; hiányolok azonban néhány olyan európai szervezetet, amelyek a jelenlegi biztonsági kihívások (illegális migráció, nemzetközi szervezett bűnözés, terrorizmus) esetében hatékony segítséget tudnak nyújtani a szolgálatok számára. Ilyen például az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex), a 2016-ban az EUROPOL keretein belül létrehozott Európai Terrorrelhárítási Központ (ECTC), vagy a Délkelet-európai Rendészeti Központ (SELEC).

A mű irodalomjegyzéke nagyon gazdag, hiszen több mint 330 hivatkozást sorol fel. A legtöbb azonban olyan internetes oldalakra mutat, amelyek nagy része állandóan változik és nem igazán tekinthető tudományosan megalapozott forrásnak. Célszerű lett volna az utóbbi néhány évben itthon és külföldön megjelent, hasonló témával foglalkozó kiadványt is feldolgoznia a szerzői közösségnek.

Példának hadd említsek meg itt néhányat. E körbe tartozik a Loch K. Johnson által szerkesztett *The Oxford Handbook of National Security Intelligence* (Oxford University Press, New York, 2010) című átfogó tanulmány; a Robert Dover – Michael S. Goodman – Claudia Hillebrand szerkesztők által jegyzett, *Routledge Companion to Intelligence Studies* (Routledge Companions London and New York, 2014) című kiadvány. Itthon jelent meg Carl. J. Jensen – David H. McElreath – Melissa Graves: *Bevezetés a hírszerzésbe* (Antall József Tudásközpont, Budapest, 2017) című könyve, valamint Mark M. Lownthal: *Hírszerzés, a titoktól a politikai döntésekig* (Antall József Tudásközpont, Budapest, 2017) című munkája.

Talán érdemes lett volna a szerkesztőknek figyelembe venni azokat a kiadványokat és tanulmányokat is, amelyeket a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézetnél

(NKE NBI) dolgozó kollégák készítettek az elmúlt néhány év során. Itt említhető például a Dobák Imre által szerkesztett, *A nemzetbiztonság általános elmélete* (Nemzeti Közszerzői Társaság, Budapest 2014), vagy a Boda József – Dobák Imre szerzőpáros *A nemzetbiztonság technikai kihívásai a 21. században* című kötete (Nemzeti Közszerzői Társaság, Budapest 2015). Véleményem szerint tágabb és összetettebb rálátást lehetett volna biztosítani erre a rendkívül izgalmas területre, ha a katonai nemzetbiztonsági szakértők mellett polgári szakértőket is bevontak volna a szerkesztési feladatokba.

Két olyan területet hiányolok a könyvből, amelyek szerintem meghatározó jelentőségűek a mai nemzetbiztonsági szervezetek vonatkozásában. Az egyik a képzés és felkészítés. Nemzetközi, európai uniós szervezatként fontos lett volna megemlíteni például a NATO hírszerző tanfolyamait, vagy a 2013-ban alapított Európai Hírszerző Akadémiát.

A másik a magán-titkosszolgálatok szerepe, hiszen ezek a szervezetek meghatározó szereplői a nemzetközi biztonságnek és a nemzetek biztonságának. Ha többet nem is, de legalább egy-egy oldalt lehetett volna szánni rájuk, hiszen a megfelelő kiválasztási és felkészítési rendszer nélkül a szolgálatok nem képesek létezni. A magánbiztonsági szolgálatok pedig széleskörűen alkalmazzák a leszerelt vagy más okból a szolgálatok állományából kivált hírszerzési/elhárítási szakértőket.

Összegezve a leírtakat: minden kritikai megjegyzés ellenére kétségtelen tény, hogy a kiadvány hasznos és hiánypótló ismereteket tartalmaz az NKE NBI-nél alap- és mester-szakon, valamint a Hadtudományi Doktori Iskolán tanuló hallgatók számára, és segítséget nyújt az ott tanító oktatóknak is. Érdekes olvasmány lehet a biztonság kérdéseivel foglalkozó politikusok, szakértők, valamint a téma iránt érdeklődők számára.

Dr. Béres János (szerk.): Külföldi nemzetbiztonsági szolgálatok. HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó, 2018, 304 oldal.